

Világos, ugye, hogy a köznapi magatartáshoz képest, bármilyen magasrendű is, a vers működése eleve más. Ahogy Nemes Nagy Ágnes a SZÓ ÉS SZÓTLANSÁG című esszékötetében mondja, a vers hírhozó, csatából jön, a tudattalan terepéről (60. oldal). És azt is mondja könyvének előző oldalán: „*a vers és létrehozása keskeny út a tudás és a nem tudás között, labilis egyensúly két zuhanás között*”. Nemhiába írta ebben a végül is önmagára vonatkozó VEZEKLÉS-ben: „*Nem értek semmit, de szüntelen fölháborít a világ értelmetlensége. Híd vagyok, amely mindkét partját elvesztette. Nincs is semmi értelme más, csak az ívelő mozdulata.*”

Hogy ez mennyire alapgondolata, elmondja összegyűjtött verseinek (függelékbe tett) 1962-ben kelt négyesora:

*„Éjjel kezem föltartottam,
az égre Hozzád nyújtottam,
mi lesz Helyetted, kérdeztem,
s Te mondtad, hogy a mozdulat.”*

És hogy mit gondolt azokról a költővé tevő angyalokról, elmondja A LOVAK ÉS AZ ANGYALOK című vers legszemélyesebb befejezése:

*„Csak állnak és nincs semmi más,
csak látvány és csak látomás,
csak láb, csak szárny – az út, az ég,
bennük lakik a messzeség –*

*oly távol vannak, oly közel.
Talán ők már nem hagynak el.”*

Ethan Canin*

BÁTORSZÁG ÉS ZERELEM

Barabás András fordítása

1973-ban, amikor a családkban minden megváltozott, a bátyám, Clive januárban elindult a Shaker Heights-i (Ohio állam) William Taft Gimnázium matematikaversenyén. A versenyt a tornateremben tartották. Clive és a döntő másik három résztvevője fém íróasztalnál ült, az íróasztalokat a terem közepére festett Taft-tigris-embléma köré rendezték el. Míg ők a kérdések fölött kotlottak, én a szüleinkkel a deszkatribünön ültem, és Clive-ot néztem.

* Ethan Canin amerikai orvos és író novellájának eredeti címe BATORSAG AND SZERELEM. Először a *Granta* című folyóirat 45. számában (1993. ősz, 161. o.), majd a szerző THE PALACE THIEF című kötetében (Picador, 1995) jelent meg.

A szülők ragaszkodtak hozzá, hogy eljöjjenek. Clive legjobb barátja, Elliot is velünk volt, és anya kérésére a tribün tizedik sorába ültünk – mert elég közel volt ahhoz, hogy lássuk, miként halad Clive a feladatokkal, de elég magasan ahhoz, hogy ne vegyen észre bennünket, ha felpillant a dolgozatából. A lábával állandóan ki-be csúszkált a szandáljában, akárcsak anya, aki visszafojtott lélegzettel ült mellettem. Néztük, hogyan telik meg Clive előtt a papír csinos grafikonokkal, egyenletekkel, de csak a „+” és az „=” jeleket láttuk tisztán. Tíz sorral alattunk Sandra Sorento, Clive barátnője ült az első padon, egyedül, előrehajolva, és le nem vette szemét a bátyámról. Anyám tekintete rá-rátévedt Sandrára, aztán vissza Clive-ra. Még ilyen messziről is biztosan éreztem, hogy a bátyám jól halad a feladatokkal. Kétszer olyan gyorsan oldotta meg a példákat, mint a balján ülő srác, és csak egyetlenegyszer kellett radióznia, épp, mielőtt beadta a dolgozatát.

Azután felsétált, és leült közénk a tribünre, pár pillanat múlva pedig Sandrát láttam odaballagni a csaphoz. Úgy tett, mintha ivott volna, majd ő is felmászott mellénk. Clive egy szót sem szólt hozzá, úgyhogy megpróbáltam a kettőnk nevében rámosolyogni. Sandra bágyadt mosolyt küldött vissza. Utána fogta magát, és odaállt Clive mellé, aki az egyik feladatot magyarázta a szülőknek. Ez állt elmaszatólódva, lila indigóval az átütőpapír közepén:

Gavin és Nigel is letesz az asztalra tétnek egy dollárt. Utána mind a ketten borítékolják a licitjuket. Amikor kinyitják a két borítékot, azé a két dollár, aki többet licitált, egyúttal ki kell fizetnie a kevesebbet licitálónak a kisebbik licit összegét. Ha mindketten ugyanannyit licitálnak, Gavin és Nigel megosztottnak a téten. Mennyit licitáljon Gavin?

Anya szélesen mosolygott. Elliot füttyentett, és a fejét csóválta. Sandra megérintette Clive vállát. Én a papírra meredtem, és egy darabig úgy tettem, mintha a fejemet törném, bár azt sem értettem, mi a kérdés. Apa az ölébe tette a papírt, és így szólt:

– Ez a napnál is világosabb, kedves Watson.

Majd a lábával dobolva és a fülét vakarászva elkezdte kitölteni és áthúzni a feladatlap ábráit, míg félórával később megszólalt a csengő, és a versenyzőknek be kellett adniuk a dolgozatukat.

Amikor kihirdették Clive győzelmét, anya megkérdezte tőle, hol akarja megünnepelni az eseményt. A Plymouth kombi hátsó üléséről Clive mintha olyasmit dünnyögött volna (de nem értettem tisztán): „*ádzsban, párnák között*”. Elliot vigyorgott.

– Tessék, édesem? – kérdezte anya.

Clive megismételte, amit mondott, Elliot elfojtott egy röhögést, végül Sandra szólalt meg:

– Nem mehetnénk a Palacsintakuckóba, Mrs. Messerman?

Kezdetől fogva gyanakodtunk, hogy valami nem stimmel Clive-val, de a gyanakvásunkat, különösen akkoriban, elaltatta a bátyám ragyogó sikere. Clive ritkán nyitotta ki a száját, és ha megszólalt, akkor is olyan szavakat használt, mint *allotropizmus* vagy *inkunábulum*. Aznap délután, amikor három órával a vacsoravendégek érkezése előtt anya elektromos turmixgépe kipurcant, Clive kiszedett egy darab drótot apa régi rövidhullámú rádiójából, és azzal meg a vasalóval valahogyan megjavította, aztán a „seppfolyósít, vegyít, összezúz, pépesít, turmixol” szavakat mormolva járkált fel-alá.

Jó ideig nem hagyta abba, úgy dúdolgatta, mintha gitárfutamot ismételtetett volna a hangszer húrjain – „őröl, reszel, aprít” –, még akkor sem hagyta abba, amikor Throckmorton Street-i szomszédainkkal, Goldmanékkal és Cubanóékkal már körülültük az asztalt. Clive nem vette észre, hogy mennyire feszélyezi az egész társaságot, úgyhogy amikor anya kihívott, hogy segítsek bevinni a levest, arra is megkért, szóljak Clive-nak, vegye már észre magát.

Régen egy-egy vacsoravendégség csendes esemény volt nálunk, Clive és én csak a lépcső tetejéről hallgattuk a felnőtteket, de most már mi is együtt ültünk a vendégekkel. Letelepedtünk az asztalhoz, és részt kellett vennünk a beszélgetésben. Mielőtt anya feltálalta az első fogást, mindannyian megfogtuk egymás kezét, behunytuk a szemünket, és a békéért imádkoztunk. Ilyenkor a fejünket is le kellett hajtanunk, de aznap este észrevettem, hogy apa Mrs. Cubanót nézi, közben még rám is kacsintott. Visszakacsintottam. Apának volt egy nyugalmazott tengerész barátja, Byzantian kapitány, aki Kaliforniában bortermelő lett, és nekünk is mindig küldött a borából, és amikor a Goldman meg a Cubano házaspár befejezte az imádságot, apa elővette a kapitány legutóbbi üzenetét, és felolvasta. „A cirfandli epekedő elégiája – mondta szándékosan mély hangon –, a szőlő szinte emberi vágyakozása.” Kuncogva töltött. Aztán, amíg Goldmanék és Cubanóék nevetve fölemelték a poharukat, és hátradőltek a széken, én elmeséltem, hogy a barátom, Billy DeSalz ugyanazt a szerelmes levelet küldte el három lánynak három különböző iskolába. Mr. Cubano újból harsányan felnevetett, a felesége, akit rendkívül szépségnek találtam, rá is nézett. Folytattam a történetet: de aztán kiderült, hogy a három lány ugyanabba a templomba jár! Most Mrs. Cubanóból tört ki a nevetés, és a történet is végleges alakot öltött a fejemben. Kézbe vettem az almalés poharamat, behajoltam az asztal fölé, és húztam, húztam a történetet, mint a rétestésztát, közben lázasan kerestem azt a fordulatot, amivel befejezhetném. Hol a Goldman, hol a Cubano házaspár felé fordultam, nagy néha a bátyámhoz, aki szótlanul ette a sültet.

Később, amikor már mindenki hazament, anya leült az ágyam szélére, és Clive-ről kérdezősködött. Azt tudakolta, miért nem szól soha egy szót sem a vacsoránál, meg hogy a lányok a Taft suliban mit szólnak egy olyan sráchoz, aki tudja, miért lehet a csillámkövet diódának használni; aztán hogy Clive és Elliot a suliban is használják-e azt az érthetetlen nyelvet. Utána a halántékára tette a kezét, és azt kérte, szorozzam meg a 3768-at (ez a házszámunk a Throckmorton Streeten) 216-tal (ez az irányítószámunk).

– Fejben nem megy, igaz? – kérdezte, és felhúzta a szemöldökét, mintha nem lett volna eleve képtelenség, hogy elvégezzem fejben a szorzást. – Ugye nem normális dolog, ha valaki papír és ceruza nélkül össze tudja szorozni? – Anya félrebillentette a fejét, úgy nézett rám, és amikor nemet intettem, elmosolyodott.

– Mama, amit Billy DeSalzról meséltem, annak a nagy részét csak kitaláltam.

Elnéző mosoly jelent meg az arcán.

– De te legalább becsületes angol nyelven beszélgetsz a lányokkal.

Nem arról van szó, hogy Clive rossz gyerek lett volna vagy veszélyes; pláne nem volt gonosztevő – egyszerűen csak nem tudott úgy viselkedni, mint a többi gyerek. Harmadik gimnáziumban az egyetemi pályaalakmassági felmérésén kétszer is százszerű tesztesztet írt, az utolsó évben viszont, amikor már beszámított a felvételibe, Mr. Sherwood szólt nekünk, hogy kétszer huszonöt százalékot produkált.

– Ahhoz tényleg hihetetlen intelligencia kell, hogy valaki *minden* kérdésre rossz választ írjon be – magyarázta aznap este Clive apának, aki a konyhában állt, és a felvételi tesztek borítékjával csapkodta az asztalt. Akkorra a szülők már hozzászótkak az iskolagazgató telefonhívásaihoz. Még abban az évben történt, hogy Clive mozdulatlanul, sírva állt sorban az iskolában hamburgerért, miközben körülötte a rengeteg diák búcsúzkodott egymástól.

Másnap este, amikor Michelangelo *Pietà*jának másolatát készítettem alabástromgipszből a történelemórára, fölfedeztem Clive titkát. A pincében öntöttem ki a szobrocskát egy furnérlemezre, apa pingpongasztala mögött (az *Évezredek művészetéből* vettem a mintát), és ahogy felpillantottam, pici fénysugarat vettem észre a hűtőgép doboza mögött, a kazán mellett. Amikor megint felpillantottam, a fény már kialudt. Benedvesítettem Mária ruhájának hajlatait, azzal odamentem a sarokba, hátrahúztam a dobozt, és a mögötte lévő szűk helyen egy tábori ágyat, egy gyertyát és a villanyvezetékéről lógó akasztókon néhány női ruhadarabot találtam. A régi tévénk doboza megmozdult, és Sandra Sorento lépett ki mögüle.

– Csitt! – suttogta.

Ott állt előttem rövid, sárga, hátul megkötös trikóban meg földig érő barna szoknyában, amely térdben szűk volt, a bokájánál pedig kiszélesedett, mintha Sandra sellő lett volna. A trikó szabadon hagyta márványsima hasát. Tudtam, hogy náluk odahaza áll a bál.

– Hát, kis pofám – szólt hozzám –, most már tudod. – Azzal leült a tábori ágyra.

– Lestél? – kérdeztem.

– Egy kicsit.

– Nem csináltam semmi marhaságot, ugye?

– Á, dehogya.

– Mert néha csinállok.

– Most nem csináltál – mosolygott rám. – Jaj, annyira helyes vagy! – mondta egy idő után. – Annyira komoly! – Megfogta a fülbevalóját, először az egyiket, aztán a másikat. Majd így szólt: – Űlj ide, öcsi – és odébb csúszott az ágyon. Halkabbra fogta a hangját: – Az a helyzet, hogy *muszáj* volt ideköltöznöm. Nem volt más választásom.

Bólintottam.

– Hallgatlak – mondtam úgy, ahogy Clive-től tanultam. Sandra rám nézett.

– Figyelsz, ugye?

Bólintottam. Sandra szoknyája térdben már kikopott, és eszembe jutott, hogy a szülei elváltak.

– Figyelj csak, elárulok neked egy titkot – szólt Sandra, hátrasimította a haját, aztán hagyta megint előrehullani. – Tetszel nekem, öcsi. – Rám mosolygott. – Ez a titok. Most lett köztünk egy ilyen kapcsolat, mert többet tudsz rólam, mint bárki más hinné.

– Hozhatok neked kaját, Sandra.

Sandra nagyot fújt.

– Akkor állati jó fej lennél, tudsz róla? – Felállt, rést nyitott a bepárasodott kis ablakon, kirázott egy szál Virginia Slims cigarettát a dobozából, és rágyújtott. – Bárcsak Clive is ilyen jó fej lenne, mint te. – A cigarettát az ablakpárkányon álló hamutartóra rakta, hogy a füst kiszálljon az udvarra. – De szép is lenne.

– Nem vagyok én olyan jó fej.

– Dehogyisnem.

– Hát, lehet.
Megint a kezébe vette a cigaretta.
– Hadd kérdezzek valamit – mondta, és kifújta a füstöt. – Nem érzed néha, hogy Elliottól a falra mászol?
– Én?
Sandra körülnézett.
– Miért, van itt valaki más is?
– Hát, nem is tudom. Engem nem nagyon zavar. Csak néha.
– Mert én hülyét kapok tőle.
– Tényleg?
– Hajaj. Clive sokkal, sokkal nagyobb koponya nála. Clive zseni, Elliot meg minden, csak az nem. – Eltűnődött. – Azt hiszem, tudok egy jó szót Elliotra.
– Hallgatlak.
Szívott egyet a cigarettaéból, és odakinálta nekem.
– Mellesleg – mondta, és kifújta a füstöt – Clive szólt neked rólunk?
Úgy tettem, mintha letüdőzném a füstöt.
– Kíról?
– Hát róla meg rólam.
– Nem.
– Tényleg nem?
Kifújtam a füstöt.
– Tényleg.
– Ugye nem árulsz el apádéknak?
– Az holtbiztos.
– Jó, akkor elmondom neked. – A szemembe nézett. Azután kifúj egy füstkarikát, és amikor a karika a feje fölé emelkedett, a karika közepébe belefúj egy kisebb, kacs-karingós füstpamacst. – Clive szeretője vagyok – suttogta. A füstkarikák mint kis tej-utak tekeregtek a plafon felé. – Nagy titok, de most már tudod.

Abban az évben véget ért a vietnami háború, lemondott Spiro Agnew alelnök, és az indiánok elfoglalták Wounded Knee-t. Abban az évben hosszú sorok kígyóztak a benzinkutak előtt, és Henry Kissinger elnyerte a Nobel-békedíjat. Abban az évben a szüleink elhagyták a vallásukat, Jackie Stewart másodszor nyerte meg a Forma-1-es világbajnokságot, legalizálták a terhességmegszakítást, és apa trapéz nadrágot hordott meg lila nyakkendő. Abban az évben a bátyám a saját maga kitalálta nyelven beszélt, egyik versenyt nyerte a másik után, és lassan távolodni kezdett a családtól, annyira, hogy már attól féltünk, egy nap teljesen elválik tőlünk, mint ágtól a levél.

A szüleink kvékerek lettek. Apa chicagói konzervatív zsidó családból származott, anya ősei cionista gazdálkodók voltak, akik a Negev-sivatagból vándoroltak ki Clevelandbe, de most hetente kétszer a kvéker kör összejöveteleit látogatták. Abban az évben a szülőket alaposan próbára tette, hogy alkalmazkodniuk kellett a sokféle változáshoz. Otthonról szemlélve néha úgy látszott, hogy a világ pár év alatt teljesen átalakult. Clive-ot és engem eltiltottak a tévé nézésétől – a híradót kivéve –, és egy nyári este, amikor a békemenetről hazatérve a szülők azt látták, hogy a *Mannix* krimisorozatot bámuljuk, mindkettőnk bevitte kocsival a belvárosba, és ott Clive-nak ki kellett szállnia, és oda kellett adnia a tévéket egy csövesnek az egyik kapualjban.

Attól fogva a rádióban hallgattuk a híreket. Az év nem sok jót hozott. A két Németországot fölverték az ENSZ-be. Izraelt megtámadta Szíria és Egyiptom. George McGovern, akiért a szüleink házról házra járva korteskedtek, kizárólag Massachusettsben tudott győzni. Párizsban hosszasan vitatkoztak arról, milyen alakú asztal mellé üljenek le a béketárgyalásokon. A tárgyalások első napján az iskolánk egyik szakmunkástanulója, Vincent Jump úgy vágta pofon Clive-ot, hogy vérzett a füle, és anya, aki ott tartotta Vietnam térképét a fésülködőasztalán, áthívta hozzánk Vincentet egy békekonzferenciára. Ez volt a harmadik eset, hogy Clive-ot megverték, és anya a végére akart járni a dolognak. Clive és Vincent a téglalap alakú konyhaasztalnál foglaltak helyet, egy-egy pohár grapefruitlé és egy tál korpás perec társaságában. Anya és Mrs. Jump a nappaliból nézték a fiúkat.

– Képtelen vagyok rájönni, mivel húzza fel a többieket – mondta aznap este anya az ágyam szélén ülve. – Miért nem tudják elviselni Amerikában, ha egy fiú nagyon okos?

Anya soha nem vált teljesen amerikaivá. Hétvégéken, hóna alatt a feltekerceselt Nixon-ellenes plakátokkal, beállt a hosszú sorba, hogy a többi aktivistával távolsági buszra szálljon, és Columbusba utazzon a békemenetekre, de amikor végre megjött a busz, jól hátba vágta az előtte álló tüntetőt, hogy mozduljon már meg. Anya mindig könnyen elsírta magát. Erkölcös és makacs nő volt, aki mélyen átérezte a világ gondjait. Egyszer a fűszeresnél borzasztóan lehordott egy egyenruhás katonát, elmondta *svindl*ernek meg *ganef*nek, és riadtan vettem észre, hogy héber akcentussal kiabál. Az újságárusstand mögé bújva néztem, hogyan pislog anyára a szegény katona.

A bátyámat és engem odaadóan szeretett. A szülői értekezleteken meg az ABC-áruházban, amikor sorban állt a pénztárnál, még idegeneknek is *az én két kis zsenim*nek mondott bennünket. Ehhez még akkor is ragaszkodott, amikor például rólam már kiderült az igazság. Tudtommal mi voltunk az egyetlen testvérpár, akik nem ismertük a *Partridge család* című tévésorozat történetét, viszont meg tudtuk különböztetni Kambodzsát Laosztól. Mindkét fürdőszobánkban voltak könyvespolcok, ami engem nagyon zavart, ráadásul Clive-nak és nekem is hetente el kellett olvasnunk legalább egy folyóiratot. Én a *U. S. News & World Report*ot választottam, és szombat reggelenként búzacsíraevés közben megbeszéltem anyával az olvasottakat, míg ő – legalábbis most így látom – megpróbált rávezetni, mennyire elfogult a tudósítás. Clive a *High Times*t olvasta, amiben sok vízvezeték- meg vécépapír-hirdetés volt, meg szakcikkek a házi-lagos vadkendertermesztésről. A bátyám kiemelte a lap közepéről a képeket, melyek hasistömböket mutattak, vagy kábító hatású gombát kockára vágva, tányéron. A képeket az íróasztalfiókjában tartotta, a gitárpengetői, a marihuánás cigarettákhoz való szipkái és a fémöngyújtó-gyűjteménye mellett. Anya előfizetett neki a *Scientific American*re, és néha a heverőn üldögélve elnézegette, ahogy Clive olvassa a folyóiratot. A bátyám egyes cikkeknél néha elmosolyodott, s a következő pillanatban anya is. Szívesebben mondta a bátyámról, hogy „agyas”, ahelyett, hogy „okos”, amitől Clive intelligenciája inkább kinövésnek hatott, mint valami daganat, ami egyszer még kárt tehet a szervezetében.

Azon a héten megpróbáltam elfeledkezni a pincében tanyázó Sandráról, de szüntelenül kínzott a vágy, hogy elmondjam, amit tudok. Nehogy véletlenül elszóljam magam, inkább elmeséltem anyának, hogy nemrég vettem egy üveg whiskyt a szicíliai fűsze-

restől a Hangya szövetkezet piacán; apának meg Kelly Reedről adtam elő, akivel csókolóztam egy Cadillac De Ville hátsó bőrülésén (Billy DeSalz szüleinek garázsából köttünk el a kocsit valamelyik este); Billy az első ülésen ült, a feje előrebiccent, mint egy igazi sofőr, és még aznap este kimentünk a mézskőbánya körüli széles, kivilágítatlan útra, hogy megtanuljunk faroltatni az autót; Clive-nak felsoroltam, mi mindent csórtam abban a félévben, főleg csokit meg sört, hébe-hóba egy-egy lemezt. De ami igazán bökte a csőrömet, amit csak a legnagyobb erőfeszítés árán sikerült nem elkottyantanom, az a felfedezésem volt, hogy megtaláltam a fülbevalós barátnőjét, aki a pincénkben rejtőzködik.

Inkább megpróbáltam Clive-ot szóra bírni. Ő persze világegyetében eltitkolta a dolgait, sosem beszélt meg mással semmit, most mégis mindent megtettem, hogy vallo-mástevő hangulatba ringassam. Nehéz volt. Sosem szokott mesélni, se a nagyok házibulijairól, se a zenekarokról, akikkel a barátai garázsában játszott; sohasem kaptam tőle olyan tanácsot, amelyet az idősebb fivérek adnak az öccsüknek a lányokról, a divatról vagy a koktélokról. Azon a héten minden este Clive-val együtt mosogattam el a szennyes edényt, minden este ott állt mellettem a csapott vállával; a kifordított lábfejjével valami ritmust dobolt, és egyetlen szó nélkül törölgetett; én a mosogató fölé görnyedtem mellette, és éreztem, mint egy finom radar, a kettőnk között létező ismerős könnyedséget, és azt akartam, hogy az érzés átmosson bennünket, és Clive megszólaljon. De őt az érzés csak hallgatásra sarkallta. Két tál között a térdét az enyémnek támasztotta, és gitárakkordokat fogott le a konyharuhán, de meg se nyikkant; ezenközben én újra belenyúltam a gőzölgő mosogatóvízbe, és belekezdtem egy félig igaz történetbe arról, hogy a haverjaim távcsövet vittek fel a tornaterem tetejére, és a zuhanyozó melletti lányöltöző egyetlen átlátszó üvegű ablakára céloztak vele, vagy arról, hogyan csaltunk a feleletválasztós mértandolgozatban úgy, hogy a matekteremben a lábunkat mindig a megfelelő színű padlócsempére raktuk. Meséltem, és Clive szemébe néztem; meséltem, és kinéztem az ablakon; de bármit csináltam is, bármennyit beszéltem vagy hallgattam, nem sikerült kiszednem belőle semmit Sandráról.

– Szerető – mondtam halkán magam elé a mosogatónál állva. Éreztem, hogy mellettem Clive most is ugyanúgy tekergeti a tagjait, és bólogat. Clive Sandra krapekja, Sandra meg a bátyám csaja – ez rendben is volna, de azt a szót, hogy *szerető*, még sohasem hallottam élőbeszédben, és korábban el sem tudtam képzelni, hogy a szüleim, a bátyám vagy bármelyik ismerősöm használja. Most meg úgy tűnt, mintha mindannyian folyton ezt a szót mondogatnák. Addig folyattam a meleg vizet, míg bepárasodott a konyhaablak. Azután megint kimondtam: *szerető*, kissé franciásan raccsolva, de Clive meg se rezdült.

Vacsora után elnéztem, hogy apa kávézik, anya a konyhai munkalapra támaszkodik, Clive rostos almát tölt, de semmi sem tudta elterelni a figyelmemet – ettől csak különlegesebbnek láttam a titkomat. A mellkasom megduzzadt, mint egy léghajó, és nagyon kikíváncozott belőlem a mondókám. Clive egy almás pitét piszkált; majdnem elmondtam neki, hogy tudom. Anya a *Friend's Newst* olvasta a heverőn, neki is majdnem megmondtam. Apa hátrament a dolgozószobájába, hogy átnézze a számlákat. A szülők jöttek-mentek, tették a dolgukat, eszükbe se jutott, hogy Sandra ott bujkál a pincében – ahogy a test is megfeledkezik arról, hogy dobog benne a szív.

Végül késő este bementem apa dolgozószobájába, és elhívtam pingpongozni.

– Egyszerűen csak kedvem van játszani – magyaráztam.

Leballagtunk a pincébe, apa becsavarta a villanykörtét, kivette az ütőket egy bő-

dönből, ahol már hónapok óta tétlenül heverték, és a nadrágszárába törölte őket. A pingpongasztalt a pulóvere ujjával tisztította le.

– Nem értem, mi ütött beléd, kismatróz – veregette meg a vállamat –, de komolyan mondom, nagyon örülök, hogy játszani hívtál.

Most megint majdnem elszóltam magam. Nyitott tenyeremben pihent a labda, a kazán pattogását meg a plafon nyikorgását hallgattam; fent anya járkált a konyhában.

– Szerva itt!

Nyesett szervát ütöttem, apa azonnal keményen lecsapta a sarokba. A labda bement a lépcső alá, én hoztam vissza.

– Egy null – mondtam. – Szerinted mi van Clive-val? – kérdeztem.

– *Null egy*, kismatróz. Hogyhogy mi van vele?

– Csak úgy. Olyan furcsán viselkedik mostanában.

– Akarsz róla mesélni valamit?

– Nem, csak gondoltam, szólok. – Megint felmutattam a tenyeremben a labdát. – Megy a szerva!

Apa felnevetett, és megint ugyanoda ütötte be a poént.

– Kösz, kismatróz – és megint lecsapta a labdát a fonákom mellett.

– És Elliothoz mit szólsz?

– Rendes srác, nem? Miért kérded? Van vele valami, amit tudnom kéne?

Amíg szerváltam, apa a szemembe nézett, be is csaptam az adogatással.

– Á, nem, csak úgy mondtam. Három egy.

– Egy három.

– És Sandra? – kérdeztem.

– Mi van vele?

Vártam egy kicsit.

– Mi a véleményed róla?

Apa behajlított térdrel várta a szervámat, az ütőt tollszárfogással tartotta, ahogy a kínai versenyzőktől látta. Hallottam, hogy a hűtőszekrény doboza mögött megnyikor-
dul Sandra tábori ágya.

– Clive most vele jár, de majd kinövi.

Apa beütötte a poént, és azután csak a lélegzése meg a kazán gyújtólángjának zize-
gése hallatszott a pincében.

– Ebben én nem vagyok olyan biztos – mondtam. Apa nevetett. – Szerintem Sandra nagyon jól néz ki.

– Gondolod, William? – apa a fejét csóválta. – Lehet, hogy igazad van, de úgy látom, az ő szépsége olcsó szépség. Nem tart soká. Ebben biztos lehetsz, kismatróz. Szerva itt!

Egy pillanatig nem szóltam, aztán hangosan annyit mondtam:

– Bocsánatot kérek.

– Bocsánatot? Aztán miért? – kérdezte apa.

Valamelyik délután, amikor elmentem Clive szobája előtt, hideg huzatot éreztem az ajtaja alól. A kopogtatásomra nem válaszolt senki, és ahogy benyitottam, Clive és Elliot a szélesre tárt ablak párkányán ült. Ing és nadrág nem volt rajtuk, keresztbe vetett lábbal trónoltak az alsóneműjükben, mint az indiánok, arccal a behavazott udvar felé. Üres tekintettel bámultak, és egyikük se mozdult, amikor beléptem. Jégcsapok lógtak az ereszről.

– Bocsánat – szólaltam meg. – Izé, ööö, Ülő Bika?

Elliot rám nézett, majd újból ki az ablakon.

– Ez egy ilyen fizikai kísérlet?

– Psszt! – intett le Clive, és továbbra se moccant.

– Ja, értem már. Hibernáljátok magatokat.

Elliot fölemelte a kezét és megvizsgálta. Már sárgásfehér volt, mintha a vér végképp kiment volna belőle. Átlátszottak összehúzódó inai. Elliot visszajejtette a kezét az ölébe; olyat koppant, mintha fából lett volna.

Később elmesélték, hogy bizonyos szerzetesek gyakorlatát próbálták ki, akik, ahogy Clive mondta, nagyon fegyelmезetten élnek. Képesek így ülni a himalájai télben, rezzenéstelenül, ruha nélkül, amíg halálra nem fagynak.

Clive titkos beszéde pár szóval kezdődött. Egyik este, amikor a szülők elmentek hazulról, bementem a szobájába, ahol Elliottal Jimi Hendrix-motívumokat próbálgattak gitározni, maximumra állított hangerővel. Sandra az ágyon feküdt, és a tenyerét nézegette. Clive gitárszólóba kezdett, a tekintetét a plafonra szegezte, és mindig grimaszokat vágott, ha a gitár nyakán bonyolult ujjrenddel kellett lefognia a húrokat. Amikor a legélesebb tremolókat csiholta ki a könyvespolcon álló hangfalakból, összeszorította az ajkát. Vékony arca még vékonyabb lett a zene okozta elragadtatástól, a haja táncolt a vállán. Hogy ne hulljon a szemébe, Clive kendőt kötött a homlokára, mint maga Jimi Hendrix. Elliot hátradőlve állt, faarccal pengette a basszusakkordokat. Csak később tűnt fel nekem, hogy minden basszusgitáros ebben a pózban játszik.

– Clive! – szóltam hozzá az ajtóból. Sandra abbahagyta a tenyere nézegetését. – Clive, nem tudnátok egy kicsit lehalkítani?

Beljebb léptem, de csak Sandra nézett rám.

– Clive, leckét kell írnom. – A gitár elhallgatott, néhány ütemmel később a basszusgitár is. – Nem játszhatnátok egy kicsit halkabban?

Clive megérintette Elliot nyakát.

– „Éjdesn zereti” – mondta (ha jól emlékszem), és mind a ketten elnevettek magukat. Majd Elliot hozzátette:

– „Méz” – és újra nevettek.

Sandra vállat vont. Ránéztem.

– Én se értem – olvastam le a szájáról.

Hamarosan egyre többet használták az ismeretlen nyelvet (amelyről akkor még nem tudtam, hogy a magyar), az iskolában, az autónkban és a telefonban is; a különös szavak őskőkori szikláként bukkantak fel angol beszélgetésük közben. „Kiráji” – mondták, meg „zenéj”, meg „birrkahus”. Egyszer a Taft Gimnázium zuhanyozójában hallottam, hogy két szakmunkástanuló srác a víz alatt állva Clive-ről beszélget.

– Az a Messerman gyerek – mondta az egyik, miközben franciakuccsal nyitotta ki a melegcsapot –, az egy zseni. Még egy új nyelvet is kitalált.

Amikor elmeséltem anyának, összeráncolta a homlokát.

– Szerinted így viselkedik egy zseni? – kérdezte másnap délután, és fölemelte Clive matracát. Egy ópiumpipa és egy üveg vazelin gurult ki a padlóra. – Így kezdi a napot egy Einstein? – suttogta anya, és kinyitotta a zsallat. Az éles fényre végre Clive is összerendezte, és hunyirogva nyitotta ki a szemét.

– „Edzs pertz mulvo” – mondta.

Vártam, amíg bírtam, majd két nap múlva lementem a pincébe, és finoman kopogtattam a hűtőszekrény dobozán.

- Számítottam rá, hogy jössz – mondta Sandra.
- Hoztam pár körtét.
- Ó, Vilmos körte Williamtól.
- Igazából Alexander.
- Nagy Sándor, Hódító Vilmos...

Sandra elnevette magát, aztán én is, bár nem értettem, min nevetünk. Előszedtem a zsebemből a gyümölcsöt, és kiraktam az ablakpárkányra. Sandra kirázott egy szál Virginia Slimst a dobozából.

- Szóval, William...
- Éreztem, hogy elvörösödöm.

- Ne haragudj azért, amit apa mondott, Sandra. Azt hittem, viccesebb lesz.
- Nem lett.
- Tudom.

Egy pillanatra behunyta a szemét, aztán újból kinyitotta, és rám nézett.

– Semmi baj. – Majd hozzátette: – Apád nem érti, hogyan szeretjük egymást. – Mosolygott. – Na, mondjad.

- Mit mondjak?

Sandra hozzám hajolt, az ujjaival a csuklómon dobolt.

- Mondd csak meg.
- Van még fenn körte, hozhatok többet is.
- Nem ezt akartam hallani.
- Nem is azért mondtam.

– Viszont tudom, mit akarsz mondani. Várom, hogy kimondd. – Csak nézett, nézett rám, és mosolygott. – A vesédbbe látok!

- Clive a városi döntőt is megnyeri.
- Hát ez sem az, amit vártam.
- Ha akarná, Ohio állam bajnokságát is meg tudná nyerni.
- *William!*
- De hát mit akarsz hallani tőlem?

Sandra elfordult, és kinézett az ablakon a bejárati lépcsőfeljáró alatti pókhálós bevilóba.

- Tényleg úgy gondolod, hogy nagyon jól nézek ki?

Szüleink igyekeztek lépést tartani a korszak változásaival. A II. világháború alatt apát a *Ticonderoga* repülőgép-anyahajóra vezényelték a Csendes-óceánon, de most, egy este Clive-ot meg engem kivitt a Carnegie hidra, és együtt beledobáltuk a régi háborús kokárdáit a Cuyahoga folyóba. Korábban apa az ebédlőben dolgozott a biztosítási kötvényekkel, de most, hogy nem volt már televízió, beköltözött a kötvényekkel a ház végében levő kis lyukba, s közben a Clevelandi Szimfonikusokat hallgatta rádión. Anya nem akart több biztosítási űrlapot látni a nappaliban. A kis szekrényben, amin azelőtt a tévé állt, volt egy számkombinációs zárral nyitható fekete acél doboz, abban tartotta apa az összes ügyfele kartonját; és nem is egyszer, amikor anya elment hazulról, bevitt engem magával, megkocogtatta a doboz oldalát, és a lelkemre kötötte: el ne felejtsem, hogy ez itt a mi házuk, a mi családjuk, hogy a miénk itt minden – és hogy

mindez húsz év munkájának az eredménye. 1973-ban folyton csak a biztosításokról tudott beszélni.

– Az embereknek egyszerűen szükségük van a gondoskodásra! – mondta aznap este, és a barkóját vakargatta. Megint a Cubano házaspárral ültünk a konyhában. Átjöttek megünnepelni Clive győzelmét a Taft Gimnázium matekversenyén, meg azt, hogy benevez a városi döntőre is. – A biztosítás *elsősorban* szolgáltatás, amit a cég nyújt, és csak *másodsorban* nyereségérdekeltségű vállalkozás.

– Miért hazudsz az egész család előtt? – szólalt meg váratlanul Clive.

Anya felnézett a Caesar-salátás tányéréjából.

– Igaza van, Simon – mondta –, mindannyian tudjuk, mi folyik a háttérben az ipari-katonai komplexumban.

Apa letette a villát.

– Mondd meg, mióta, pontosan melyik naptól fogva tartozik egy biztosítási ügynök az ipari-katonai komplexumhoz?

A szüleink között már korábban is lezajlott ez a vita. Most Cubanóék meredtek a tányérjukra. Az asztal túloldalán Clive motyogott: „öröl, reszel, aprít, cseppfolyósít”.

Végül apa elmosolyodott.

– Ringli! – csapott a combjára, és a villáját belebökte a salátába.

– Rose, ez isteni! – áradozott Mrs. Cubano.

– Csak egy Caesar-saláta – mondta anya.

– Egy doboz ringli, ha jól tudom, egy dollár hatvan – mondta apa. Körbepillantott, és úgy tett, mintha nagyon meg volna lepődve. – Nagyon szépen köszönöm, éljen a mélyen tisztelt biztosítótársaság.

Mrs. Cubano nevetett. Anya felállt.

– Ehettük volna üresen is a salátát.

– Úgy van – vetette oda Clive.

– Mit mondtál, fiatalember?

Clive rám nézett, és bólintott.

– Vagy a megoldást, vagy a kérdést, apu – válaszoltam, és a vállammal a bátyám felé böktem.

– Vagy feloldódtam a megoldásban – vetette oda Clive.

Apa egy darabig méregette Clive-ot, végül így szólt:

– A biztosítás célja az átlagember védelme.

– A biztosítók célja, hogy minél nagyobb nyereséget vágjanak zsebre – mondta anya.

Cubanóék egymásra néztek. Apa felállt az asztaltól, az ablakhoz ment, és kinézett az udvarra. Clive valami motívumot dúdolt, és a jobb kezével a levegőt pengette hozzá. Anya mindenki poharába limonádét töltött, aztán megint leült, kisimitotta a nadrágkosztümjét, és rendezte az arcvonásait.

– Clive – szólalt meg végül –, William azt mondja, nagyon meg vannak veled elégedve az iskolában.

– Figyelem, figyelem! – emelte föl limonádés poharát Mrs. Cubano. – Éljen a bajnok!

– Azt is hallottam, hogy egypár fiú szerint zseni vagy – folytatta anya.

– Márpedig maguk között azonnal felismerik – tódította Mrs. Cubano.

– Zakson – mondta Clive.

– Úgy mondjuk, *sag schon* – javította ki apa.

– Csak szakmunkásképzősök voltak, anya – mondtam. Vártam egy ütemet. – Minden relatív.

– Ez aztán egyáltalán *nem* relatív – vágott bele anya. – Az én két kis zsenim – suttogetta, és ránk mosolygott. Körülnéztem, hogy Cubanók is meghallották-e.

– Williamről senki nem mondott semmit – jegyezte meg a bátyám.

– Clive, ezért most szépen bocsánatot kérsz az öcsédétől.

– Bocs, William.

Anya kis prédikációhoz készült. Karjával körbemutatott a konyhán, a szeme könnyezett.

– A zseniben egy százalék a tehetség, kilencvenkilenc százalék a veritékes munka.

– Például Thomas Edison – mondta apa. Visszafordult az ablaktól, anyára nézett, aztán az asztalhoz lépett, és a kezét anya lábára tette. – A zsenik *feltalálnak* dolgokat – mondta, és kihalászott egy ringlit a salátájából. A villáján tartotta az asztal fölött. – Ez a lényeg. A zseni nemcsak jól megtanult valamit, hanem szemügyre veszi a világot, ahogyan millió másik pasas, de ő mégis újat lát benne.

– Vagy *nő* – szúrta közbe Mrs. Cubano.

– Vagy *nő* – hagyta rá apa.

– A zseninek újra fel kell fedeznie a világot – mondta anya.

– Úgy van – felelte Clive –, ezért nem lehet a zsenit tanítani.

– Álljon meg a menet! Egyáltalán nem erről van szó – mondta Mrs. Cubano.

– A zsenik ugyanúgy tanulnak, mint a többiek, fiatalember – szolt Mr. Cubano, aki John Deere-traktorokkal ügynökölt.

– Zakson – mondta Clive.

– Ez mit jelent? – kérdezte anya.

– „*Diznó*” – mondta a bátyám.

Anya rám nézett.

– És *ez* mit jelent?

– Finom a saláta, anya.

– Köszönöm szépen, William. Utána makarónizunk. – Anya egy pillanatra elgondolkodott. – Bár továbbra is állítom, hogy ringli nélkül is meglettünk volna.

– A ringli az agy tápláléka – mondta Clive.

– De hát az a helyzet, hogy nem voltunk meg. Mármint ringli nélkül – jegyezte meg apa.

– Mi az, hogy „az agy tápláléka”? – kérdeztem.

– Az, amiből te még sohasem ettél, kisöcsém – felelte Clive, és rám kacsintott.

Abban az évben jártunk először ugyanabba az iskolába a bátyámmal. Ősszel anya félrehívott.

– Te meg Clive nagyon különböztök egymástól – mondta a fürdőszobában, miközben pólókat batikoltunk. – Nem is baj, ha nem veszel mindenben részt, amiben Clive igen. – Bemártott egy trikót egy nagy lavórba, amelyben sárga festék állt.

– Ezt hogy érted?

– Clive nem hétköznapi gyerek. Szeretném, ha ezt te is tudnád. Biztos, hogy az iskolában másnyen barátaid lesznek, mint neki. A bátyád néha furá dolgokat csinál.

– Például mit?

– Ide még tehetnék egy kis vöröset – mondta anya. – Szerinted?

Anya kifacsarta a sárgát a pólóból.

- Például mit? – kérdeztem.
- Jaj, hát olyasmit, amire nem vagyunk büszkék. Amiket *te* sohasem csinálnál. Tudod jól, mire gondolok.
- Nem én.
- Megtöltöttük a fürdőkádat, és fölé teregettük az összecsomózott pólókat. Közben anya festéket öntött a lavórba. Nézttem, ahogy a sárga lé lecsöpög a pólókról, és szétterjed a vízben.
- A bátyád meg te nagyon különbözők vagytok – mondta anya halkán. – Ennyi az egész.
- Újabb pólót kötöztem össze.
- Nekem egy csomó barátom szokott csórní a boltban – mondtam, háttal anyának.
- Billy DeSalzot egyszer el is kapták.

Cleveland város matematikaversenyét februárban tartották. A szüleink Sandrát és engem is beültettek a kocsiba, úgy mentünk el megnézni Clive-ot a városi könyvtárban. A helyiség túl szűknek bizonyult a sok néző számára, így hát műanyag zsámolyokon kellett kuporognunk egy alagsori átjáróban. Egy kis ablakos, fémből készült ajtó mögött dolgozott Clive és hat másik versenyző egy nagy tárgyalóasztalnál. Anya a kis ablakon kukucskált be, míg egyszer kinyílt az ajtó, és a versenyvezető tanár szólt hozzá néhány szót. Akkor anya visszatelepedett a zsámolyra apa mellé.

– Minek van az az ablak, ha egyszer tilos benézni? – méltatlankodott. Sandrára nézett, meg rám. – Ti meg miért nem mentek el egy kicsit körülnézni? – szólt Sandrához.

Sandrával bejártuk a könyvtár alagsorát. Kicsi, dohos szobákat láttunk, mindegyikben fémasztal és összecukható székek, amilyeneken Clive meg az ellenfelei is ültek. Némelyik szobában nem is láttunk könyvet, mások viszont zsúfolásig voltak kötetekkel. Sandra bement egy szobába, amely tele volt unalmasan egyforma, zöld kötésű könyvekkel. Én utána. Egy könyvet nézegetett a polcon, én egy másikat nézegettem. Vastag kötet volt, a címe *A folyadék-gáz állapotváltozások termodinamikája*, írta Walter Y. Chang. Leemeltem, és belekukkantottam.

A szoba sarkából éreztem Sandra virágillatú parfümjét. Végiglapoztam a könyvet – nem is nyomtatva volt, csak írógéppel készült, a kötésnél széles margóval, s az oldalszámot a lap tetején betűkkel írták ki – viszont a szövegből egy mukkot sem értettem. Volt olyan oldal, ahol csak két-három mondat szerepelt, a többi mind egyenlet volt, tele olyan jelekkel, amilyeneket azelőtt soha nem láttam. Sandra sóhajtott.

– Húha, öregem – szólalt meg, és újabb illathullám érte el az orromat. – Képzeld el, milyen lehet most Clive-nak odaát – suttogetta –, csupa ilyen dolgot kell írnia.

– Sandra, látok én itt hibás egyenleteket is.

– Mi?

– Néhány számítás nem stimmel.

– Ne hülyéskedj.

– Pedig tényleg.

– Nehogy azzal gyere, hogy *te* is érted ezt az egészet.

Becsuktam a könyvet.

– Nem olyan bonyolult, legalábbis annak, aki ismeri az egyenleteket.

Sandra rám mosolygott, becsukta a kezében levő könyvet, majd sokáig nézegetett.

– Az én két kis zsenim – mondta végül. Felnevetett, és eltűnt a folyosón.

Vártam egy percet, majd utánaindultam. Az átjáróban senkit sem láttam, úgyhogy átmentem rajta, és céltudatosan beléptem mindegyik szobába, körülnéztem, majd to-

vábbálltam. A végén, amikor a főfolyosóhoz közeledtem, oda, amelynek a végén a szülők várakoztak és Clive dolgozott, az előttem lévő szobában kialudt a villany.

– Kis zsenim! – suttozta Sandra bentről.

Bekukucsáltam.

– Tessék?

– Gyere be.

– Hol vagy?

– Csukd be az ajtót. Látsz?

– Itt töksötét van, Sandra.

– *Én* látlak, William.

Csak meresztettem a szemem a sötétben.

– Keres meg, William.

Előreléptem, elképzelttem, hol állhat a hosszú asztal, s megpróbáltam kivenni a székek halvány körvonalait.

– Csak azt mondtam, Sandra, hogy találtam egypár kisebb hibát az egyenletekben.

Semmi különös. Biztos sajtóhibák.

– Tényleg úgy gondolod, hogy nagyon jól nézek ki?

Megfogtam az asztal lapját.

– Igen.

– Mennyire jól?

– Nagyon – mondtam. – Állatira.

– De hát nem is látsz.

– Nem számít.

– Nem is értetted azt a könyvet, William.

– De értettem. – Még egyet léptem előre. – Jó, igazad van. Nem értettem, csak úgy tettem. Még gondolni is utálok rá.

– Mire?

– Az egyenletekre. Amiken Clive töri a fejét.

Sandra csöndben volt egy pillanatig.

– Máskor is hazudtál már nekem?

– Például mikor?

Nem felelt.

– Például hogy jól nézel-e ki?

– Aha.

Oldalra tapogatóztam, a falat keresve.

– Hát arról nem. Isten ments.

Csönd volt, vártam, hogy a szemem végre megszokja a sötétet.

– Jó helyen kereslek?

– Meleg, meleg.

– Az asztal alá bújtál, igaz?

– Nem. Hideg, kis zsenim. Most jobb; meleg.

– Fölmásztál a könyvespolcra.

Sandra kuncogott.

– És mi az, amire *szívesen* gondolsz?

– Biztos az S betűnél vagy.

– Meleg, meleg. Forró!

A fal felé húzódtam a sötétben, a kezemet kinyújtottam magam elé. Amikor elértem

a könyvespolcot, kitapogattam a keresztlécét, belekapaszkodtam, és hallgattam Sandra halk lélegzését épp fölöttem, kissé balra. Mint a párdúc a fán. Majd azt mondtam:

– *Rád* szeretek gondolni, Sandra.

Gyors mozgást hallottam, és hogy Sandra puhán leszökken a szőnyegre, majd az ajtó nyikordulását.

Amikor megtaláltam Sandrát, már Clive-val és a szülőkkel ült, és együtt várták, hogy a többi versenyző befejezze a dolgozatát. Sandra térde hozzáért Clive-éhoz. Clive épp azt mesélte, hogy a két hét múlva esedékes Cuyahoga megyei versenyen közönség is lesz, és a nézők között is szétosztják majd a feladatokat.

– Elmegyünk megnézni – mondtam Sandrára sandítva.

– William majd kiszúrja a hibákat – mondta Sandra.

– A megyei verseny smafu – folytatta Clive –, engem az ohioi döntő izgat. Ott már Sheshevsky is indul.

– És ki az a Sheshevsky? – kérdezte anya.

– Semmi különös, csak egy marhára gógyis krapek – felelt a bátyám.

– Az apja fizikaprofesszor – tettem hozzá. – A hapsi meg állítólag zseni.

– Akkor már ketten vagytok – mondta Sandra.

– Hárman – szólt közbe anya.

Clive körülnézett.

– Sheshevskyvel nem lesz könnyű, de a döntőig nem találkozunk.

– Feltéve, hogy neked is sikerül bejutnod – jegyezte meg apa.

Anya és Sandra nevetett. Clive is, és végül én is.

– Feltéve – mondta Clive.

Másnap, amikor jöttem haza az iskolából, Eric Clapton szólt a nappali hangfalaiból, Clive pedig így beszélt: „Skacok, ezt kagylózzátok le!” Apával együtt ült a heverőn, Mr. és Mrs. Cubano a fotelokban foglalt helyet. Clive lehunyta a szemét, hátradőlt a dízpárnákra, és nagyokat bólogatott. Apa elől ült, a párnák mellett, és ő is bólogatott. Amikor a szám véget ért, Clive felállt, hogy elzárja a magnót.

– Rászoktatom az öreg harcosokat Eric Claptonra – mondta.

– Nem rossz – vette át a szót Mr. Cubano –, sok újszerű van benne.

Clive rámosolygott.

– El tetszik kényeztetni, Mr. Cubano.

– Tényleg nem rossz – mondta apa. – Az akkordok a régiiek, de a dallam újszerű.

– Csak én is szeretném megtanítani nektek, amit *én* tudok, apa.

– Nagyon helyes, fiatalember, nagyon helyes – apa a bátyámra kacsintott. – Az az igazság, hogy valóban úgy tűnik, tudsz már egyet s mást. – Cubanóék bólíntottak. – No mármost – fordult felém apa –, miért nem hallgatjuk meg a következő számot együtt? William, gyere, ülj ide mellém. Rose – kiabált a konyha irányába –, Rose, gyere be, hallgasd meg te is! – Apa lehunyta a szemét, én pedig mellé ültem. Olyan közel bújtam hozzá, amennyire csak tudtam.

– Apu – súgtam neki –, holnap küldik el a bizonyítványomat.

Apa, anélkül, hogy kinyitotta volna a szemét, visszasúgta:

– Már *ma* megérkezett, kismatróz.

Bejött anya, és Clive elindította a magnót. Végighallgattuk a *Bell Bottom Bluest* meg a *Laylát*. Apa néha bólogatott hozzá – a szemét továbbra sem nyitotta ki –, Mr. Cubano a lábával ütötte a taktust, Mrs. Cubano előre-hátra csoszogott a lábával, anya meg a fotelból nézett ki az ablakon át az udvarra. A szalag véget ért, és a magnó kikapcsolt.

- Na? – kérdezte Clive.
- A második szám tényleg jó volt – mondta apa.
- Ó, jeee – mondta halkán Mr. Cubano.
- Jól van, haverok – Clive a béke jelét mutatta a kezével. – Hát te, anyu? Anya visszafordította ránk a tekintetét.
- Nekem saját ízlésem és értékeim vannak.
- „*Birrkahus*” – mondta Clive.
- Tessék?
- Édesem – szólt oda apa anyának –, ez a zene vesz körül bennünket, ez a jövő. – Felállt, és átkarolta anyát. – Semmi baj, ha egy kicsit megismerjük. Anya megint ránézett.
- Azt hallgatsz, amit akarsz, Simon – majd Clive-hoz fordult. – Mit is mondtál, fiatalember?
- „*Nadzs a hőség ma*” – felelte Clive.
- Hogyan, drágám?
- „*Nadzsom melegem van.*”
- Mindenki hallgatott. Végül Mrs. Cubano szólalt meg:
- Magyarázd el nekünk, hogyan oldottad meg azt a licitációs példát, Clive. Elsőre nagyon bonyolultnak tűnt.
- Nem kell beszélnie, ha nem akar, drágám – jegyezte meg Mr. Cubano.
- De igen – mondta apa.
- „*Dzserünk.*”
- Aranyom – mondta anya –, Cubanóék nem értik, mit beszélsz. Clive Cubanóékra nézett.
- Bocsánatot kérek – majd hozzám fordult. – „*Dzserünk*” – mondta megint, mintha értettem volna.

Lesütöttem a szemem. Anya váratlanul elsírta magát mellettem, és amikor megint felnéztem, láttam, hogy apa a heverő végében hátrafesztíti a vállát, mint régen, mielőtt megütött bennünket. De aztán megint leeresztette. Behunyta a szemét néhány másodpercre, s amikor kinyitotta, megpaskolta anya könyökét, és a Cubano házaspárhoz fordult.

- Hát nem fantasztikus, mire képesek ezek a mai gyerekek? Mindent újra kitalálnak. Clive például egy nyelvet talált ki.
- Nekünk is taníts meg egy-két szót, jó? – kérte Mrs. Cubano, aki megkerülte a fotelt, hogy anyá vállára tehesse a kezét.

Este, vacsora után hátramentem apa dolgozószobájába. Most nem a Clevelandi Szimfonikusokat hallgatta, hanem egy URH-adó popzenei műsorát. Épp a délutáni kívánságműsor ment, amikor beléptem. Leültem apával szemben, az íróasztala sarkára. Láttam, hogy a számlakupacok mellett ott hever kinyitva a bizonyítványom is.

- No, hogy tetszik ez a zene? – kérdezte apa.
- Nem rossz.
- Úgy látom, Clive egészen bele van bolondulva.
- Bólintottam.
- Apa, elég vacakul sikerült ez a félévem.
- Ne szívj mellre, kismatróz. Csak lazán. – Apa megszorította az övét, majd így szólt: – Hát, tudod, a bátyád dolgai – amiket művel, meg a zene, meg az a nyelv –,

szóval, azt akarom mondani, ezt az egészet úgy fogd fel, hogy Clive egyszerűen próbálgatja megérteni az életét. – Apa kikukkantott az ablakon Cubanóék szemben lévő házára, ahol elaludt a villany a földszinten, és meggyulladt a lépcsőfeljáróban. – Érted, amit mondok?

– Igen.

– Tudtam, hogy megérted. – Apa megvakargatta a barkóját. – Nem arról van szó, hogy amiket csinál, az rossz. Ha valamikor majd te is ilyesmiket akarsz csinálni, hát tőlem aztán nyugodtan.

– Tényleg?

– Persze. Tudod, az én nemzedékem sokat tanulhat még a tiédől. – Apa kicsatolta az övét, egy lyukkal lazábbra vette, és újból becsatolta. A szoba sarkába ment, zsebre vágta a kezét, kihúzta, majd a szemközti sarokba ment át. Aztán visszaállt mellém, és nézegettük magunkat az ablaküvegben. – Ötvenéves férfi lila nyakkendőben – mondta végül. – Nézz meg, William, ez az apád.

Az egyik sárga-fehér batikolt pólóm volt rajtam, az ablakban olyan tojásnak látszott, aminek szétfolyt a sárgája. Növesztettem a hajamat, azt akartam, hogy a vállamat verje.

– Ide nézz, apa, ez a fiad.

Csukott szájjal nevetett.

– Milyen istenadta, pompás teremtés az ember – mondta, és vállon boksolt. Megint nevetett. – Az öreged biztosításokkal házal, meg tudsz valaha is bocsátani neki?

– Már meg is bocsátottam, kapitány.

Elmosolyodott.

– Én is, kismatróz.

Szemben felkapcsolták a lámpát Cubanóék emeleti hálószobájában. Aztán Mrs. Cubano jelent meg az ablakban, bordó estélyiben. Átnézett hozzánk apa dolgozószobájába, integetett, aztán behúzta a zsalut. Egy műhold halvány fénye kúszott át az égen, aztán, amikor levettem róla a szemem, láttam, hogy apa engem néz az ablaküvegben.

– Jól jegyezd meg, William – mondta nagy sokára –, hogy az osztályzatok nem jelentenek az égvilágon semmit. Ezt egy életre jegyezd meg. Büszke vagyok rád, hogy nem izgatod magad miattuk.

– Miért, te igen?

– Ugyan, az osztályzatok csak külső megerősítései olyasvalaminek, amit úgyis magadnak kellene csinálnod. – A vállamra tette a kezét. – Egyetértünk, kismatróz?

– Egyetértünk, kapitány.

A műhold túljutott a zeniten, és az égbolt túlsó végén készült eltűnni.

– Persze hogy mi lesz száz év múlva... – mondta. Levette a kezét a vállamról, és közelebb hajolt az ablakhoz, de most saját magát nézte benne. – Te jó ég! – suttopta. – *A szívem mélye vérezett érted, szegény öreg, s ősz fődért, mely hóvihartól deres.*

– Azért nem kell elkeseredned.

Apa megint beletúrt a hajamba.

– Samuel Taylor Coleridge – mondta. – Na látod, *ez az, ami fontos*, William. Nem a bizonyítványod.

A Cuyahoga megyei döntőt áprilisban rendezték az Oberlin iskola nagytermében. A három területi győztes egy színpadon ülve rágta át magát a feladatokon. A másik két versenyző nyakkendőt és zakót viselt, az egyiknek kapedli volt a hajához tűzve. Clive kivörösödött szemmel ült, a fején bőr hajlekötő szalag, és szokása szerint a lábát hol

kivette a szandáljából, hol meg bedugta. A másik két fiú az íróasztalára görnyedve irkálta a számításait, eközben Clive körbejárta a tekintetét, igazgatta a szandálját, néha odafirkantott valamit a papírjára, azután megint felnézett, és tovább gondolkodott. Clive matektanárja, Mr. Woodless is a nézők között foglalt helyet Mr. Sherwooddal, Cubanóékkal, Elliotttal és Sandrával egyetemben. Sandra mellettem ült. A versenyzők minden feladat után kaptak egy kis szünetet, mialatt az előző feladat szövegét szétosztották a nézők között.

Mr. Cubano éleset füttyentett, amikor a körbeadott első feladatot megpillantotta. Odanyújtotta a stencilezett paksamétát anyának, aki ránézett, de nem emelt le belőle egyet sem, majd továbbadta Mr. Woodlessnek, aki elvett egyet. Én is eltettem egyet:

Tizenkét pénzérméből az egyik hamis – vagy könnyebb, vagy nehezebb a többinél. A másik tizenegy mind azonos súlyú. Kétszerpenyős karos mérleggel, legfeljebb három mérést végrehajtva állapítsd meg, melyik érme hamis.

Mellettem Sandrának össze volt kulcsolva a keze. A kezét néztem, és a színpadon ülő bátyámra gondoltam, hogy kergethetik egymást a fejében az ötletek, a lehetőségek, hogyan hatolnak egyre mélyebbre lényének azon a titkos területén, ahová számunkra nincs belépés. Clive szeme megrebbent, aztán behunyta, és én már láttam, hogy tudja a választ. Kinyitotta a szemét, leírt valamit a papírra. Sandra szétválasztotta a kezét.

A délután végén a versenybírók értékelték a megoldásokat, míg a közönség a teremben lődörgött, üdítőt szopogatva. Megpróbáltam beszélgetni Sandrával egy Doo-bie Brothers-koncertről, amit Billy DeSalz hallott, s persze úgy tettem, mintha én is ott lettem volna, de Sandra nem figyelt rám. Végül megszólalt egy csengő, s mindannyian visszamentünk a nagyterembe, hogy meghallgassuk az iskolaigazgatót, aki elmondta: egy matematikaversenyen az igazi győztes mindig az egyre csiszolódó elme, meg az egész ország, meg a tudás szeretete, ma azonban, a jelen versenyen, csupa hibátlan megoldással Clive Messerman lett az első.

Másnap délután megtömtem körtével a zsebeimet, és kopogtattam a hűtőszekrény dobozán, de nem Sandra, hanem Elliot nyitotta ki. A háta mögött, Sandra ágyán a bátyám ült, kezében a politechnikaórán készített plexipalack, tele füsttel. A palacknak a marihuánás cigaretta szagát kellett magába zárnia.

– Nocsak, nocsak – mondta Clive. – Mióta tudsz a rejtekhelyről?

– Nyugi, nem mondtam el senkinek.

– „Szerrousz” – mondta Elliot.

– Miért, ki volt ideges? – kérdezte Clive.

– Apu azt mondja, az ő nemzedéke sokat tanulhat még a miénktől – megpróbáltam beljebb menni egy-két lépést, hogy leülhessek melléjük –, komolyan ezt mondta.

Clive bólintott. Benyúlt kigombolt inge alá, előhúzott egy marihuánás cigarettát, és becsúszta a végét a palackba. Meggyújtotta egy öngyújtóval, és megvizsgálta; a füst megtöltötte a palackot, de nem szökött ki a szobába. A bátyám fölemelte, hogy a fényben is megnézzé.

– Mint egy tartály – mondta.

– Mint egy krokodil valaga – mondta Elliot.

– Csak azért jöttem, srácok, hogy egy kis kaját hozzak Sandrának.

Elliot felnevetett.

– A vadállatok etetése szigorúan tilos.

Clive bólintott, előrehajolt, és mélyet szívott a palackból. Úgy kiment belőle a füst, mintha légüres tér keletkezett volna.

– És mit mondott még apu? – kérdezte reszelős hangon.

Elgondolkoztam.

– Hogy szerinte te egyszerűen csak próbálgatod megérteni az életet. – Clive nevetett, s közben kis füstgomolyok jöttek ki az orrán. Megpróbálta az ablak felé irányítani a füstöt. – Hallgatlak – tettem hozzá.

Elliot kezébe vette a palackot, megvárta, hogy újra felgyűljön benne a füst, szítpantott belőle, és így szólt Clive-hoz:

– Igaza van a faterodnak. Jól mondja William. Be kell vezetnünk az őszöket ezekbe a dolgokba. Ha nem ismernek valamit, nekünk kell megmutatnunk. Szerintem ez csak rajtunk múlik.

Clive megrázta a fejét.

– Tudod, mi múlik rajtunk...

Elliot a kezembe nyomta a palackot. Úgy tettem, mintha szívtam volna belőle. A füstöt a szájamban tartottam, nem tüdőztem le.

– Ki kell kupálnunk őket – mondta Elliot.

– Fogd csak meg, William – kérte a bátyám.

Fent kinyílt a hátsó ajtó, és amíg Clive és Elliot kinézett a lépcsőfeljáró alatti ablakon, gyorsan kifújtam a füstöt.

– Nektek állítólag saját szótáratok van.

– Hát ezt kitől hallottad? – kérdezte Elliot.

– A suliban mondták.

– „*Kípihenni magamat*” – mondta Clive.

– Hát még nincs kész teljesen, William. – Elliot a Jefferson Airplane egyik gyors motívumát dúdolta. – De szépen haladunk. Már írjuk. – Megint odanyújtotta a palackot. Kicsit slukkoltam belőle.

– Egy egész szótárat?

– Még szép.

– És hányan írjátok?

– Ne dumáljatok – szólt közbe Clive. – Tartsátok a füstöt magatokban.

Elliot megint a bátyámra nézett.

– Csak rajtunk múlik, hogy megtanítsuk őket.

– Semmi sem múlik rajtunk – jelentette ki a bátyám.

Hajnalok hajnalán arra ébredtem, hogy Sandra ül az ágyam végében.

– Nyugi, tigrismacska – suttogetta.

– Mióta vagy itt?

Sandra a takaróra tette a kezét, épp a bokám fölött.

– Nem régen. Téged néztelek.

– Horkoltam?

– Úgy alszol, mint egy angyal.

– Clive szerint horkolok.

– Pedig nem.

Visszadőltem. Sandra dúdolt valamit.

– William – suttogetta –, elárultál a szüleidnek?

- Dehogysis.
- Biztos?
- Halálbiztos.
- Azt hiszem, anyád mégis tudja. Nagyon úgy néz rám.
- Sandra, az teljességgel lehetetlen, hogy anya tudjon rólad.

Elmosolyodott a holdfényben. Aztán hallottam, hogy egyik cipője a másik után lepottyan az ágyam előtti rongyszőnyegre.

- Ugye megmondtam, hogy a vesédbbe látok.
- Miről beszélsz? – kérdeztem.

– Erről. Tudtam, hogy bekövetkezik. – Mosolyogtam. Sandra gyorsan mellém feküdt a takaróra. Karjával átölelte a mellkasomat. – Nagyon édes tőled, hogy nem mondtad el nekik.

- Kösz.
- Olyan a szagod, mint a bátyádnak.
- Dehogy.
- De igen.
- Jó, de nekem volt előbb.

Sandra kuncogott, aztán hallgattunk. Sokáig feküdt ott a holdfényben fürdő falat bámulva és, hajól sejtem, a lélegzésemet hallgatva, míg végre gyorsan felém fordította a fejét, és szájon csókolt. Majd megint elfordult.

- Komolyan mondom – szólalt meg –, ez isteni volt.

Egy darabig tűnődtem, majd megfordultam, és visszacsókoltam, erősebben, és továbbí néhány pillanat elteltével a kezemmel át mertem fogni a vállát. Néha óhatatlanul az eszembe villant, hogyan fogom elmesélni az egészet Billy DeSalznak, amikor találkozunk: *Tisztára narancsillata volt, és az ajka lágy, mint a krémsajt.* Sandra végül elhúzódott.

- Ne – súgta, és behunyta a szemét –, még ne, William. Ne rontsuk el.

Amikor elment, fölkeltem, és bementem a fürdőszobába. Az álom teljesen kiment a szememből. Fogat mostam Clive Ultra Brite fogkrémjével, és szétkentem egy tenyérnyit a borotválkozóhajából az arcomon. Kinyitottam a meleg vizes csapot, leöblítettem a bátyám borotváját, aztán föl-le húzgáltam az arcomon finom, de határozott mozdulatokkal. A tükört belepte a pára, mire én egy kis tiszta foltot töröltem a közepére, és ebben a foltban megpróbáltam olyannak látni magamat, amilyenek Sandra szemében látszottam. „Csók, szívem – mondtam halkan, és előredőltem az újra kicsapódó párafelhőben –, engedd meg, hogy bemutatkozzam. Ariel Sheshevsky vagyok.”

Aznap elkezdtem kutatni Clive szótára után. Körülnéztem a szobájában, a pincében, a hátsó kertben; majd a bátyám jellemét mérlegre téve egészen valószínűtlen helyeken is kutakodtam, például a nappaliban a könyvespolc közepén vagy a konyhakredencben az ezüsttál alatt. Aztán eszembe jutott, a szótárnak hátha a formája rendhagyó s nem a búvóhelye. Például gyufásdoboznak van álcázva, vagy mondjuk magnószalagra vették fel. Átfésültem Clive tárcáját is. A gyógyszeres szekrényünkben kiszórtam az összes vitamindragszét az üvegekből. A bátyám íróasztalában átkutattam az összes marihuánás zipkát, öngyújtót és cigarettadobozt, a gitárpengetőit, a házi növénytermesztésről szóló újságkivágásokat és folyóiratokat, meg a politechnikán készített füstpalackjait és vízipipáit. A könyvespolca mögül kiszabadítottam egy borítékot tele Sandrától kapott szerelmes versekkel – mindet Shakespeare-ből másolta ki a görcsös kéz-

írásával. Új egy se volt köztük, a régieket meg már sokszor olvastam. Az új nyelv egyetlen nyoma egy ceruzával írott szakadt cetli volt a versek közé keveredve. „*Bor, barátság, bárki*” volt az egyik oldalára írva, a másikra pedig kalligrafikus kézírással: „Meg kell tanítanunk őket arra, amit nem tudnak.”

Egy áprilisi vasárnap délelőtt Clive Columbusban megnyerte a nyugat-ohiói döntőt. Onnan már Ohio állam versenyére jutott tovább. A kései ebéd báránycomb volt, a kedvence, azután apa fölment vele gyakorolni a trükkösebb feladatokat. Én mosogattam és törölgettem, utána leültem a nappaliban mértant tanulni. Amikor már nem bírtam tovább lent maradni, én is fölmentem hozzájuk.

Az ablakpárkányon ültek, egy feladatgyűjtemény volt nyitva közöttük, apa épp nézett valamit az ablak sarkában. Beléptem, és a torkomat köszörültem.

– Csak a keretet nézegetem, William – mondta apa, és rám emelte a szemét. – Neked is feltűnt már? Rengeteg apró részből áll.

Megnéztem.

– Gratulálok, Clive – fordultam a bátyámhoz. – Eltörölgettem helyetted.

– Kösz, William.

– Tanultam pár szót Clive-től – újságolta apa. – „*Agglegéjny*” – mondta. Én csak bámultam rá.

Clive bólintott.

– „*Szerrrusz*.”

– „*Állat*” – skandálta apa, meg hogy – „*bájos, birrkahus, diznó*”. – Megint kinézett az ablakon.

Clive rám kacsintott.

– Őcsikém – súgta –, az öreg most szívott egy kis füvet.

– Nem egészen értem, mit kéne éreznem ettől a marihuánától, William – mondta apa.

– Kipróbáltad?

– Ki én, kismatróz. – Apa Clive-ra kacsintott. – Reszkess, Sheshevsky! – kiáltotta, aztán elfordult az ablaktól, és vállat vont. – Roham! Indulj! – Néha nem bántam volna, ha apa egy kicsit másmilyen ember.

– Ratatata! – mondta a bátyám.

Clive hátranyúlt a vízpipájáért, és a kezembe adta. Az öngyújtó végével megütögte a tartályt, majd tüzet adott, amikor megszívta a pipát. A füstöt a számban tartottam, aztán úgy tettem, mintha letüdőzném. Addig tartottam bent, amíg csak bírtam, aztán lassan-lassan kifújtam, majd újabbat szippantottam. Végül odaálltam az ablakpárkányhoz, apa a vállamra tette a kezét, kinyújtott lábát pedig Clive lábszárán nyugtatta. Egy darabig az ablakkeretet nézegettük, apa az ujjával ütötte a taktust a motívumokhoz, amiket Clive dúdolt.

– Érdekes – szólalt meg apa –, nem is szívtad le, William.

– Dehogynem – tiltakoztam.

– Sose szívja le – mondta Clive.

Vacsora közben apa újabb üveg bort bontott ki Byzantian kapitány küldeményéből. A kísérőlevélben, amelyet felolvasott, miután töltött anyának és saját magának, a kapitány elbeszélte szőlőültetvényének történetét. Szőlője különleges éghajlatot és talajt igényelt, ami csak két helyen létezik a világon. „Emiatt költöztem ide – írta –, éppen az ilyen színű termőföldért. Az ember túl sok évet tölt el a hajón, és el is felejt a nők

meg a bor ízét.” De a levél végén nem az állt, hogy „üdvözlettel” vagy „szeretettel”, hanem az, hogy „A földben leljük meg a rejtett forrást”. Apa megismételte a mondatot, kihörpintette a poharát, aztán a kredencből kivett egy poharat Clive-nak. Töltött bele, azután magának is.

– Hát akkor... a bajnokra! És a rejtett fodrászra!

– Forrás – javította ki anya.

Apa rám kacsintott, megint kiitta a borát, újra töltött, és úgy tett, mintha ellenőrizné a levél szövegét.

– Igazad van, drágám – mondta. – Hiába – most a székén hátradőlve nagyot ási-
tott –, a feleségemnek igaza van, nekem meg már csak gyerekelem maradt.

Mindannyian hallgattunk. Anya törte meg a csendet.

– Ezt meg hogy érted, Simon?

– Hát szóval nem is tudom – felelte apa. A bort öblögette a szájában. – *Engem* is meglepett, amit mondtam. Csak úgy kibukott belőlem. – Lenyelte a bort, Clive-ra, majd rám mosolygott, és újra ivott. – Túl sok évet töltöttem el a hajón, azt hiszem.

– Simon, te berúgtál – jelentette ki anya.

– Igen, én is azt hiszem – mondta apa.

A szavai este még sokáig foglalkoztattak. A nappaliban küzdöttem a matekleckével, amikor hirtelen belém nyilallt: Clive-ról beszélt, nem rólam. Már mint hogy Clive-ot tartotta az egyetlen gyerekének, és nem engem. Gitározást hallottam az emeletről, a mosogatógép zörgését a konyhából és a Clevelandi Szimfonikusok játékát apa dolgozószobájából. Egész életemben úgy éreztem, hogy valami nem stimmel a bátyámmal, hogy van benne valami veszélyes vagy szégyenteljes, és hogy a szüleim meg én arra szövetkeztünk, hogy helyrehozzuk a bajt – most azonban, a heverőn hasalva a nappaliban, most először éreztem úgy, hogy ez fordítva van, hogy nem őt, hanem engem szeretnek kevésbé, hogy Clive tartózkodóan elhárítja a szeretetüket, én meg lihegve küzdök érte.

Valami bonyolult áramlástan feladat közepén tartottam, már többször is elolvastam a szövegét. Hátralapoztam a megoldási ötlettárhoz, és gyors pillantást vettem egy folyami tutaj sematikus rajzára, majd visszalapoztam, és tovább számolgattam. A házunk előtt egy srác az utcából, Mario Ceref csókolózott egy lánnyal a lámpaoszlop tövében; a kezét végigjáratta a lány csipőjén. Pár hete Clive megmutatta, hogyan kell az ilyen típusú feladatokat megoldani – neki ösztönös volt a matematikatudása, akár csak apának –, és hirtelen bánat szorította össze a szívemet. De sikerült a bánatot száműznom. Az emeletről hallottam Clive lépteit a lépcsőfokokon, aztán hogy kinyílik az ablaka, majd a lába koppanását, amikor az ablakpárkányra ülve a ház falába verte. Kibámultam az ablakon, és vártam, mikor esik le a marihuánás cigarettájának a hamuja az orrom előtt a fűre. Az utcán a lány néhány lépést hátrált, emiatt Mario Ceref úgy tett, mintha a lámpaoszloppal csókolózna.

Hátramentem, és bekopogtam apához.

– Én vagyok az, kapitány.

Hátradőlve ült az íróasztalánál. Amikor beléptem, elveszítette az egyensúlyát, és majdnem hanyatt esett. Visszasegítettem, a szoba sarkába mentem, és az ablakon át a bejárati lépcsőfeljárót néztem. A rádió megint a popzenét sugárzó URH-adóra volt állítva.

– No, mi az, kismatróz? – hangzott néhány másodperc múlva.

– Tökrendes volt, amit a múltkor az osztályzatokról mondtál.

– Reméltem, hogy így gondolsz.

A sötét ablakban a tükörképét néztem, ahogy összeráncolta meg kisimította az ajkát mögöttem, aztán gondolatokba merülve a fejét rázta.

– Apa – kérdeztem gyorsan –, mit szólnál, ha hirtelen bajba kerülnék?

– Miféle bajba?

Egy darabig hallgattam.

– Nagy bajba.

Hunyorított, egy időre elgondolkodott.

– Nem fogsz bajba kerülni, kismatróz.

– Honnan tudod?

Apa a homlokát ráncolta.

– Hogy honnan tudom? Tudom és kész – felállt, s mellém lépett az ablakhoz. – A jellemed a sorsod – mondta, s közben az udvart nézte. – Ezt nem én találtam ki, hanem Hérakleitosz, kétezer évvel ezelőtt.

– És ha megváltozna a jellemem?

Nevetett.

– De nem fog megváltozni. Épp ez a lényeg.

A rádióban a lemezlovas bementa a pontos időt, és a *Walk on the Wild Side* című számot tette föl. Apával az ablaknál álltunk, és a kertet néztük. Aznap nem sütött a hold. A Cubanóék házából kiszűrődő fényben figyeltük, hogy az udvarukból egy mosómedve ott terem a hátsó kerítésünk tetején, kicsit kapaszkodik, hogy visszanyerje az egyensúlyát, majd szaporán leszalad a gyepekre, mint egy kis bundás gombóc. Odaballagott a szemetestartályunkhoz.

– Ez igen – csettintett apa –, kifinomult ízlése van. Szereti a ringlit.

– Éljen a mélyen tisztelt biztosítótársaság.

Apa összeborzolta a hajamat, és máris jobban éreztem magam. A mosómedve a szemetes zárját piszkálta a mancsával, előre-hátra ütögette, aztán feladta a küzdelmet, és visszamászott Cubanóék udvarába. Apa elzárta a rádiót.

– Ez a sok kis állat mind tudja a dolgát – mondta.

– Milyen istenadta, pompás teremtés az ember.

Apa elmosolyodott. Cubanóéktól szemetesvödörök csörömpölését hallottuk, kigyúltak a reflektorok, a mosómedve villángyorsan eltűnt a kocsifelhajtónál. A következő pillanatban Mrs. Cubano jelent meg fürdőköpenyben, mire apa azonnal leoltotta a lámpát.

– Psszt! – suttopta.

Csak álltunk az ablakban. Szemben Mrs. Cubano összeszedte a szemetet, és bedobta a vödörbe. A lehelete meglátszott a levegőben, össze is húzta magán a fürdőköpenyt. Aztán leült a lépcsőfeljáró korlátjára, és rágyújtott. Cigaretázás közben az eget kémlelte, majd körülnézett, megrázta a fejét, úgy, hogy a haja szétterült a hátán, a kezét pedig a fürdőköpeny övére tette.

– Nyisd ki – suttogtam.

Apa rám mosolygott.

– Ne mocsanj, kismatróz. Különben oda a titkos megfigyelőállás.

Mrs. Cubano a házunk irányába fordította a fejét.

– Csak észrevétlenül, kapitány!

Olyan mozdulatlanok maradtunk, mint a galagonyabokor szélcsendben. Kis idő

múlva Mrs. Cubano felállt, megint szorosabbra húzta a köpenyét, áthajította a cigarettacsikket a mi udvarunkba, és visszasétált a házába.

– Haj, haj – mondta apa. Megint bekapcsolta a rádiót. *A Bad, Bad Leroy Brown* ment.

– Tudod, kapitány, Clive-ot ez nem érdekelte volna.

– Mi?

– Hát amit most láttunk.

Apa barackot nyomott a fejemre.

– Clive nem tengerész.

– Pontosan – mondtam. Szemben, Cubanóék konyhájában felgyújtották a villanyt.

– Apu, *te* milyen voltál gimisnek?

– Hogy milyen voltam *én*?

– Te voltál a sulí réme? Vagy izgatott, hogy milyen jegyeid lesznek?

– Akkoriban háború volt, William. – Apa az íróasztalához lépett, elővette a kulcs-tartóját, földobta a levegőbe, és elkapta. – Mértanórán a bombák röp pályáját vettük. Igen, igyekeztem jó jegyeket szerezni, William. Aztán elmentem a háborúba.

– Okoskodás nélkül is lehet okosnak lenni.

Apa bólintott.

– Clive! William! – Anya hívott. – Gyertek! Kész a süti!

Az ajtóhoz léptem, apa nem mozdult. A rádiót visszaállította a komolyzenei csatornára, és kinézett az ablakon. A mosómedve ismét megjelent Cubanóék kocsifelhajtójánál.

– Te tengerész vagy, kismatróz – mondta apa. – Miattad egyáltalán nem kell aggodnunk.

A rádióban felhangzott a zene, a mosómedve pedig visszamászott Cubanóék házának bejáratához.

– Tudod, ki a zeneszerző? – kérdezte apa.

– Beethoven? Nem, nem, várj csak... Haydn?

– Nem, Albinoni. Figyelj csak! Hallod, milyen szenvedélyesen játszanak a csellók?

– Fölerősítette a zenét, és amikor a vonósok crescendót játszottak, behunyta a szemét.

– Apu, én elcsórtam egy pár dolgot.

Erre megint kinyitotta a szemét.

– Aha. Azt hiszem, értelek – mutatott ki az ablakon. – Látod innen a lépcsőfeljárót, William?

– Igen.

– Ez a lépcsőfeljáró ezerhatszáz dolláromba került.

– Tudom, kapitány.

– És mit gondolsz, honnan volt rá pénzem?

A biztosítási kötvények felé böktem.

– Onnan.

Apa komoly képet vágott.

– Akkor viszont azt is jó, ha tudod, hogy amit az osztályzatokról mondtam, az nem stimmel. A jegyeid legalább olyan fontosak, mint bármi más. – Megint a fejét ingatta. – Ha állást akarsz valahol, a főnök csak az osztályzataid alapján tud megítélni téged. De hát ezt te is tudod, William, nem igaz? Hogy ami jó, az jó. Hogy mindig a nyikorgó kereket kell elsőnek megolajozni. És azt is bizonyára tudod, hogy ez a zűrzavaros időszak is elmúlik egyszer.

Azon a héten beköszöntött a tavasz, és vasárnap Clive elhívott fürödni a bányatóba. Ő, Sandra, Elliot meg én óvatosan átcsúsztunk a drótkerítés alatt, és egy gyalogösvényen lementünk a vízhez. Az ösvényt borító finom kőport a szél felkavarta, amitől valószínűtlen, opáloszöld színe lett. Sziklatömbök álltak a parton meg a sekély vízben. Clive, Elliot meg én derékig levetkőztünk, és ledőlünk a sziklákra. Sandra is levette a pólóját, és fehér bikinijében Clive és köztem heveredett le. Elliot kicsomagolt négy szelet répatortát, és körbeadta. Megettem a szeletemet, és visszafeküdtem.

Clive magasra tartotta az övét, és vizsgálgatta a napfényben.

– Elliot sütötte – mondta.

Elismerően bólintottam Elliot felé.

– Jó lett – mondtam.

– „Kívájló gommba” – mondta Clive.

– „Széjpen” – mondta Elliot.

Megint bólintottam, és elmosolyodtam. A víz színét figyeltem, nem fodrozódik-e egy arra úszó haltól, bár szinte bizonyosnak látszott, hogy ilyen vízben semmilyen állat nem él meg. Bedobtam egy kavicsot.

– Kösz, hogy elhívtatok, srácok.

– Magától értetődik, öcskös.

Megint visszadőltem a sziklára. Pár perc múlva Clive odajött mellém, és megnézte az arcomat.

– „Szerrvusz” – mondta, és mosolygott. – Ez egy köszönés. – A vállamra tette a kezét.

– „Szerrvusz” – ismételte meg.

– „Szerrvusz.”

– Hogy érzed magad, öcsikém?

– Állati jól.

– Megtaláltad a szótárunkat, igaz?

– Nem én. Nem is kerestem.

– Ugye megmondtam – szólt közbe Elliot.

Clive fürkészve nézett rám.

– „Dzserünk” – mondta, és megint engem méregetett.

Elliot ránézett.

– Hé! – kiáltotta – Menjünk be a vízbe!

– Megmártózhatunk – mondta Clive, majd Sandrára mutatott, aki elaludt. – Jól lestrapáltad – súgta.

Elliot elvagyorodott.

– A vadállatok sokat zabálnak – mondta.

A fiúk ledobták maradék ruhájukat, s mire felálltam a helyemről, már mind a ketten mellig voltak a zöldesfehér vízben, kifröcskölték a vizet a parti sziklára, aztán fejeseket ugrottak a vízben álló sziklákról a mélybe. Ültem, és figyeltem őket, amikor hirtelen összezavarodott a lelkem, mintha vékony takarót borítottak volna rám, ami alól nem látni tisztán semmit. Még egy darabig megpróbáltam csak a fiúkra figyelni, azután megint ledőltem a sziklára. Odalestem a víz felett – rám se hederítettek. Mellettem Sandra horkolt. „Csipkerózsika”, suttogtam magas hangon, aztán, egy oktávval mélyebben: „Szerrvusz.” Sandra meg se moccant. Fölnéztem az égre, és mindenütt Sandrával kapcsolatos képeket láttam. De nem tudtam megmoccantani őket úgy, ahogy ő tudta egymásnak fújni a füstkarikákat a bűvőhelyén, vagy ahogy a szívemre tette a kezét az ágyamban.

Megint Clive-ot és Elliotot kezdtem nézni. Benn a mélyben vízbirkózásba kezdtek,

lenyomták egymást, és küzdöttek, hogy a felszínen levegőt vehessenek. Szétváltak, aztán egyszerre alámerültek, én meg a parton vártam, hogy felbukkanjanak a felkavart zöld vízben. De nem bukkantak fel. Felültem. Végül egy szikla szélénél megjelent Elliot. Egy pillanattal később Clive is előbukkant. Úgy rázta a fejét, mint egy kutya; a víz, amit lerázott magáról, szívárványosan csillogott. Hihetetlenül élesen láttam benne a szívárvány színeit, az indigókéket és az ibolyát, ahogy szétspriccelt a fejről. A fiúk lefröcskölték egymást, s megint kis drágakövek csillogását láttam. Aztán eltűntek a drágakövek. A két fiú megint a víz alá bukkott. Figyeltem, ahogy a víz felszíne megnyugszik és kisimul, üvegezzé válik, végül ismét kirobban a közepe.

Feljöttek a víz alól, és megálltak a parton. Úgy tettem, mintha aludnék, és amikor árnyékot éreztem az arcomra telepedni, kinyitottam a szemem. Clive állt fölöttem.

– „Szerrousz” – köszönt.

– „Szerrousz.”

– Hogy érzed magad, öcsikém?

– Állati jól.

Nézett rám, az arcán ragyogtak a rászáradt, opálos üledékcsíkok.

– Nem megmondtam, „bájos”, hogy túl sokáig sütötted? – fordult Elliothoz.

Beletörülköztek az ingükbe, közben a saját nyelvükön sugdostak egymásnak néhány szót; én csukott szemmel füleltem. Sandra még mindig aludt, csak egy-egy pillanatra tért magához, amikor átfordult a másik oldalára. Hallottam, hogy Clive és Elliot kifacsarják a hajukból a vizet, mindkettő kifekszik a sziklájára, vízbe dobott kavicsok toccsannak lassan, egyenletesen, Clive pedig egy Eric Clapton-futamot dúdol két dobás között. Bágyadt tompaság vett erőt rajtam. Az elalvásom előtti pillanatokban tisztán hallottam a bányató körüli leghalkabb hangot is – a kis hullámok csobogását, a bátyám dúdolását, a melegben megcsusszanó sziklák reccsenését és a vízbe hulló kavicsok hangját. Sandra alig-alig horkolt. Amikor felébredtem, már eltűnt a nap a lát-határon.

Eltűnt Clive, Elliot és Sandra is. Felálltam, kidörzsöltem az álmat a szememből, és végigmértem a sötét színűre fordult vizet. A tavat szél borzolta, a szellőkések mint alacsony szálló madárrajok suhantak végig rajta. A víz széléhez ballagtam, és körülnéztem. A ruhájukat is magukkal vitték. Esteledett, és én beleborzongtam a csalódásba. Kódarabokat dobáltam a vízbe, egyiket a másik után, figyeltem, hogyan válnak feketévé a szürkés vízfodrok.

– A zseni gondolkodik – szólalt meg mögöttem Sandra. Megfordultam: ott állt a pólójában meg a bikinialójában. Mosolygott. – Sétáltam egyet, de a fiúk elmentek.

– Hová?

– Jó kérdés. – Közelebb lépett hozzám, és észrevettem, hogy a pólója teljesen átázott. – Vártam rád.

– Gondolom.

Sandra felmászott egy lapos szikladarabra, és megveregette a helyet maga mellett. Odaültem.

– Mondd csak – kérdezte –, mit fogsz rólam gondolni tíz év múlva?

– Tíz év múlva? 1983-ban?

– Sssssss.

Sandra a csipőmre csúsztotta a kezét, aztán az övemre, s abban a pillanatban tudtam, olyan határra érkeztem, amelyet még sohasem léptem át. Aztán átléptem. Igyekeztem mindent jól az eszembe vésni, hogy majd elmesélhessem Billy DeSalznak. És igyekeztem úgy lehúzni Sandra lábáról a bikini bugyiját, hogy ne nagyon vegye észre.

Ekkor fogta magát, megcsókolt, és hipp-hopp, levette a pólóját meg a bikinije felső-részt. A melle ugrált a félhomályban; én felültem, és megcsókoltam mind a kettőt. *Mint két meleg sárgadinnye* – fogom majd mondani Billynek. Sandra lerázta a lábszárán a bikini nadrágját, és felrúgta a levegőbe. A bikini mellettünk, a kavicsos ért földet. Lassan megérintettem Sandra hasát. *A bőre, mint a tejszín*. Lehúztam az ingemet, fölálltam, levettem az úszónadrágomat, és amikor Sandra újra lefeküdt, összerándultam, és gyorsan megnéztem magamnak, hogy majd le tudjam írni a látványt. Azután mellé fekéüdtem.

A hétvégén Columbusban Clive-nak Ariel Sheshevskyvel kellett megmérkőznie Ohio állam matematikabajnokságának döntőjében. Ariel törekeny, hosszú hajú fiú volt, bőr hajlekötő pántot viselt, és gunyorosak voltak az arcvonásai. Amint megpillantottam, tudtam, hogy kemény ellenfél lesz. Éppolyan benyomást keltett, mint Clive. Mind a ketten hibátlanul oldották meg az összes feladatot, és bár az ohioi alkormányzó nevetett a színpadon, amikor a verseny végén, kezében a bronzplakettal bejelentette, hogy a bátyámnak és Arielnek valami úton-módon el kell feleznüök a díjat, anya ezalatt leplezetlenül zokogott. A következő pillanatban Mrs. Cubano is rákezdte, végül a melletttem ülő Sandra is elsírta magát. Könnyei kis ösvényeket nyitottak az arcára kent csillogó sminkben.

– Ugyan már, csak egy matekverseny – mondtam.

Ezek a sminkben utat törő könnyecseppek jutottak az eszembe, amikor este anya mellett álltam a konyhában. A krémet keverte a győzelmi süteményhez.

– Sandra a pincében lakik – mondtam.

Anya keze megállt.

– A fiúk mindig megérik a pénzüket.

Odaléptem elé.

– Vagyis egész évben ott lakott. Nem jár haza. A szülei nem is tudják, hol van. Nem izgatja őket. A kazán mögé bújt.

– Szegénykém.

– Anya, a *mi* kazánunk mögé!

Belenyúlt a kanállal a tálba, megkeverte a krémet, és a kezembe adta a kanalat, jó krémesen.

– Kicsi fiam, nem gondolod, hogy már észrevettem?

– Észrevetted?

– Hát persze. Nem vagyok én kirakati próbababa, akármit gondoljon is apád. Egyébként meg egész romantikus, nem?

– Apa is tudja?

– Ó nem. És szerintem ne is mondd meg neki.

Leültem, anya folytatta a keverést.

– Szeretnék kérdezni tőled valamit – szólalt meg végül, de nem nézett föl a tálból.

– A barátjánője, ugye?

– Clive-é?

– Igen.

– Úgy érted, hogy *kizárólagosan*?

– Igen, igen. Együtt járnak, nem?

– Hááát, nem is tudom. Azt hiszem. – Majd hozzátettem: – Igen.

– Sejtettem. Tőlem nyugodtan itt lakhat, ha akar.

Este, amikor szemben álltam apával a pincében, a kezemben pingpongütővel, hirtelen rájöttem, Sandra csak azért kedves hozzám, hogy el ne áruljam. Ma már nem így gondolom – azt hiszem, jóval bonyolultabb ennél az egész –, de akkor este, az élénkzöldre festett pingpongasztalnál állva biztos voltam benne.

– Szerva itt – szóltam át apának.

Apa gyengén fogadta a szervát, magasan feladta a labdát a tenyeresemre, én pedig előrehajolva lecsaptam. Az ütése túl erős volt, a labda túlszállt az asztalon, végigpatogott a betonpadlón, és besurrant a hűtőszekrény dobozának részén, egyenest Sandra rejtekhelyére. Apa letette az ütőt, és utánament.

Néha úgy érzem: ha 1973 tavasza tíz évvel később köszönt be, tán még ma is békében élünk, ugyanúgy, mint addig. Az évek során a bátyámból fizikaprofesszor lett az egyetlen, sőt dékán, én meg újságíró lettem, a legutóbb pedig a *Boston Globe* szerkesztője. Tavaly, amikor a szabadságom alatt a Cape Cod-i stégen sétáltam, két magas járomcsontú, pirospozsgás, középkorú nővel találkoztam, és ahogy elhaladtam mellettük, hallottam, hogy az egyik „szervusz”-szal köszön a másiknak. Megálltam, hogy megkérdezzem, milyen nyelven beszélnek. A szemembe szökő könnyek miatt biztosan azt hitték, hogy én is gagyogok egy kicsit magyarul. Nem volt könnyű megmagyaráznom, hogy egy kukkot se tudok. Aznap délután addig jártam a könyvesboltokat, míg végre találtam egy magyar szótárt, aztán egész éjszaka azt lapozgattam.

De már túl későn. Felnőttként a bátyám meg én gyengéd és bajtársias viszonyba kerültünk egymással, mint a katonák a közösen megvívott csata után, s végül odáig fejlődtünk, hogy már csaknem úgy beszélgettünk, ahogyan mindig is szerettem volna. Más-más városban laktunk, de amikor összeakadtunk, mindig olyan könnyed, felhőtlen volt a légkör körülöttünk, amelyet az égvilágon senkivel sem éreztem. Hálaadáskor meg pészachkor, amikor összeöleleztünk a küszöbömön, hosszú másodpercekig nem engedtem el, és beszívtam különleges szagát – azt a szagot, amelyet azóta, mint annak idején Sandra, én is észrevettem az inggallérjaimon –, s míg a feleségem előjött, hogy üdvözlje a bátyám szeretőjét (ezt a szót azóta megtanultam használni), Clive „szervusz”-t súgott a fülembe. Bár akkor is ez volt az egyetlen, amit ismertem az ő saját szókincséből, azért mindig visszasúgtam neki.

1973-ban annyira gyorsan változott minden, hogy csak csodálni tudom a szüleinket, akik megpróbálták a lépést tartani. Jöndulatúak voltak, igyekeztek a lehető legtöbbet eltérni – egyszerre csak egy felfordulást –, s úgy vélem, igen nehéz volt számukra ez az időszak, elsősorban apának. Amikor a pingponglabdát keresve félretolta a hűtőszekrény dobozát, apa a bátyámat és Elliotot találta mögötte. Ott aludtak az ágy-nemű tetején meztelenül, összeölelkezve Sandra ágyán. Egy pillanatra minden mozdulatlanná vált. Aztán Clive és Elliot vadul rángatni kezdték a takarókat. De a bátyám hamarosan lehiggadt, kisvártatva Elliot is, mindketten kiegyenesedtek, rendezték az arcvonásaikat, míg nyársat nyelve ültek szemben velünk, fegyelmezett nyugalomban, ahogy a fagyhalálra elszánt szerzetesek.

– „Bátország” – mondta a bátyám.

– „Zerelem” – vágta rá Elliot.

Apa karja megvillant, Clive hátrarepült az ütés erejétől, úgy, hogy a fal adta neki a másikat. Válla törött szárnyként fityegett, amikor összeroskadt. Elliot átkarolta a térdét. Clive megrázta a fejét, a szája elnyílt, és felém fordult, aki a pingpongütőt markoló apa háta mögött álltam. Vér szivárgott le a nyelvén. Apa a bal kezében tartotta a saját jobbját. Fentről anya kiabált:

– Clive! William! Vacsora! Makarónizunk!

Akkor apa gyorsan térdre ereszkedett, és bár a családukban tudomásom szerint soha senki nem imádkozott azelőtt, ő most elmondott egy imát. Előrehajolt, a kezét összetette az ádámcsutkája előtt, behunyta a szemét, ott térdelt az összehajtogatott takarón; majd bátyám, a zseni, a kábszerező, a nyelvben bujkáló, a buzi bátyám is előrehajolt, de ő nem tette össze a kezét. Csak lehorgasztotta a fejét, ebben követte Elliot is, és a bólogatásukon láttam, hogy sírnak. Rájöttem – mintha mélységes vallási élmény ért volna –, hogy gyökeres változás állt be a családukban, és döntő fordulat a bátyám életében. De hiába térdeltem le és tettem le az ütőmet, nem jöttek a könnyek. Csak arra tudtam gondolni, hogy most kezdődik az én főlemelkedésem. Olyan hosszú időn át vettem biztosra, hogy valami történni fog Clive-val, hogy végül bekövetkezett. Hogy miért volt az esemény elkerülhetetlen, az félig-meddig ma is titok előttem, mert túlhaladt azon a határon, ahol még beszélni tudtam volna róla. De végre most, ahogy lehorgasztottam a fejemet, ráismertem a lelkem legmélyén hullámzó kísérteties kívánságra; és emiatt alakult úgy a helyzet – tizenöt évvel később a manhattani Columbia Kórház füledt kórtermében (ahová orvosi tanácsra rögtön az éjszakai géppel érkeztem, hogy még elbúcsúzhassak a bátyámtól) –, hogy csak sírtam és sírtam és sírtam.

Bartis Attila

BOHUMIL, AVAGY A KENYÉRMORZSÁK TÖRTÉNETE

...asztán kilencszázhuszban nagyapám ráparancsolt a primásra, hogy addig húzza neki a Himnuszt, amíg a románok szét nem lövik a kocsmáját. Persze nem lett az egész szétlövésből semmi, mert a románok elakadtak a főtéren. Ott kínlódttak szerencsétlenek a Kossuth-szoborral, próbálták ledönteni, de hiányzott még belőlük a rutin, na meg azért oda is volt az állítva rendesen, szóval eszükbe nem jutott az Oroszlánt szétlőni. Nagyapám pedig csak várta a sortüzet, húzatta a Himnuszt, és minden balsorsakitrégentépnél rótt egy strigulát a kenyérszelővel a pultra, de olyan fájdalmasan, mintha az ereit vágná éppen.

Mindössze két balsors hiányzott az ezerből, amikor Balogh Pistának kigyulladt a nagybőgője. Előbb csak finoman füstölt, mint egy szivarvég, tudja, azokon a kis réséken, ott a palló mellett, mondom, eleinte nem is törődött vele senki, hanem aztán a következő jókedvelbősééeggelnél az egész hangszer lánggra lobbant Balogh Pista szakállával együtt. El tudja maga ezt képzelni? Nem, mi! Maguk felé biztos nem járja az ilyen. Kohinoor ceruza, nehézzipar, exportsör, ugye? Jól mondom? De nálunk ez így megy, már mióta. A balsornál csak füstölget sunyin a bőgőnk, aztán amikor a jókedvhez érünk, egyszerűen kigyullad még a szőr is a pofánkon.

Akkor már ifjabb Sárdy Gereben volt a cimbalmos, akinek egy esztendővel azelőtt találat érte az apját, nem maradt az öregből egy staniclira való sem, azt mesélték, szóval